

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Тони Шекерджиева-Новак,

преподавател в АМТИИ „проф. Асен Диамандиев“- Пловдив,
в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство,
научна специалност Музикознание и музикално изкуство

за дисертационен труд на тема:

**„СЪВРЕМЕННИ ПОДХОДИ ПРИ ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА С
МУТИРАЩИ ГЛАСОВЕ“**

от ДОРОТЕЯ ГЕНЧЕВА ЛЮЦКАНОВА

за получаване на образователната и научна степен „доктор“,

В професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“

С научен ръководител: проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н.

Трудът е обсъден на заседание на департамент „Музика“, НБУ, София и е насочен за защита пред научно жури през юли, 2023 г.

1. Общо представяне на процедурата и получените за рецензиране материали

Документацията по процедурата за защита пред научно жури на дисертационен труд с автор магистър Доротея Ганчева Люцканова е пълна. Представени са следните заложи законово като задължителни свидетелства:

1. Заповед № З-РК 303 /07.08.2023 г. за назначаване на научно жури от Ректора на НБУ, София, на основание чл. 14, ал. 3 Наредба за развитието на академичния състав на НБУ и решение на факултетния съвет към Магистърски факултет от заседание № 11/27.07.23 година.
2. Портфолио на докторантката.
3. Дисертационният труд е съставен от увод, четири глави, заключение и съдържа 264 страници, в това число 169 страници основен текст и четири приложения. Приложение № 4 включва 53 интервюта с вокални педагози. Библиографията съдържа 86 заглавия на кирилица, от които 60 на български и 26 на руски език и 50 от английски и американски автори. В референтните източници са посочени и 8 интернет ресурса.
4. Автореферат
5. Списък с публикации на докторантката:

1. Специфики в развитието на детския глас по време на мутация. – В: *Научна конференция „Млад научен форум за музика и танц 2017“*. Резюмета и CD с докладите. София: НБУ, 2018, с. 29. ISSN1313-342X

2. Вокални проблеми при звукоизвличането и съвременни подходи за тяхното разрешаване в мутирация период. – В: *Сборник „Докторантски четения“*. Сборник с материали от научна среща на докторанти от Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“. София: НМА, 2018, с. 189 – 198. ISSN 2367-4873

3. Вокално-педагогическата наука в помощ на методическата работа с мутиращи гласове. – В: *Научна конференция „Млад научен форум за музика и танц 2018“*. Сборник с доклади. София: НБУ, 2019, с. 83 – 91. ISSN1313-342X

Тези публикации, представени като подкрепа на теоретичната разработка на дисертантката считам за напълно достатъчни.

2. Кратки биографични данни за докторантката

Изготвената от мен справка е на базата на предоставеното ми портфолио, изготвено от докторант Люцканова. Използвала съм и данни от страницата на НУИ „Панайот Пипков“ в интернет пространството. Докторантката е родена в Лом, където учи пиано. Продължава своето музикално образование в специалността „Музикална педагогика“ в СУ „Климент Охридски“. Магистърската ѝ степен е по *Вокално изпълнителско майсторство* от НБУ, където участва активно в майсторски класове и работни срещи с Милчо Левиев и Вики Алмазиду. (от 2015 е стипендиант на фонд „Милчо Левиев и Вики Алмазиду“) Докторант Люцканова е участник в семинари, пленери, конкурси и обучения зад граница.

Активната ѝ музикална дейност стартира през 1993. От 2008 до 2017 работи в Швейцария, като пиано-бар изпълнител. Люцканова откроява участието си в престижния джаз фестивал в Монтрьо, където има шанса да срещне музиканти като Стинг, Джо Семпъл, Ранди Крауфорд и др. Нов български университет ѝ дава възможност да работи и с преподаватели от Бъркли, Консерваторията в Солун, наши изтъкнати джаз изпълнители и педагози. Интересно ми бе да науча, че участва ежегодно в международните срещи на вокалните педагози в Полша, които следя и уважавам, посещава международните семинари за вокални педагози в Полша и Англия.

Доротей Люцканова преподава поп и джаз пеене в НУИ „Панайот Пипков“, Плевен, където работи за създаване на основни певчески навици у младите певци от 8 до 12 клас, възпитава и изгражда музикалната им култура, подготвя ги за конкурси и фестивали. Две

поредни години е член на жури на Международното джаз състезание в Букурещ, както и на други международни конкурси.

Любопитно ми бе да науча, че докторант Люцканова е единственият лицензиран вокален педагог в България по американската методика Speech Level Singing. Управител е на музикален център „Dori Dios“, Плевен.

Изследователската ѝ дейност е свързана с периода на мутацията на гласа, с начините на работа, с терапията на гласовете в този период на развитие. Освен публикации, тя организира семинари и обучения по темата.

3. Актуалност на тематиката

Основна цел на този труд е анализиране на направените до момента изследвания за мутиращия глас. Авторката предлага своето мнение в полемиката за сложната взаимовръзка между вокалната наука и певческото изкуство и прилагането на научните изследвания и открития за постигане на нужните резултати в обучението на подрастващите. В изследването си докторант Люцканова се позовава както на известни, така и на не дотам познати автори, творящи в това научно поле. Тъй като българските вокални педагози не посягат често към тази тема, изследването е интересно и навременно.

4. Структура и съдържание на труда. Целесъобразност на изследователските методи за постигане на поставените цели

Изследването е насочено преди всичко: „... към промяната на гласа през периода на юношеството или така наречената мутация на гласа.“ Интересът на докторантката е провокиран от желанието ѝ да бъде полезна на учениците си. „ Да съумея да ги превода през този важен за тях период, така че гласът, независимо от промяната, да се развие в целия си диапазон и да запази своето здраве напред във времето.“, казва Доротея Люцканова. (стр. 4 от дисертацията) За да осъществи целите на изследването си, докторантката си поставя за анализ и разрешаване следните задачи (цитирани от дисертацията):

- Анализиране и систематизиране на научните изследвания до момента за работа с гласа;
- Изчерпателно обяснение на спецификите на мутиращия период, в частност промяната на гласа;
- Значението на научните изследвания за работата на гласовия апарат и тяхното

приложение в практическата работа на вокалния педагог;

- Представяне на иновативни подходи и практически упражнения от личната практика на Люцканова;
- Провеждане на интервюта с вокални педагози в потвърждение на основния въпрос в работата с мутиращия глас – да не се спира обучението по пеене по време на мутация;
- Значение на научните изследвания за влиянието на музиката върху отделните структури на мозъка и теорията за множествената интелигентност на американският психолог Хауърд Гарднър.

Първа глава прави общоисторически преглед на концепцията за работа с детския глас. Представени са основни теории за промените в детския глас по време на мутацията от седемдесетте години на миналия век до днес, като са застъпени основно теории на американски вокални педагози, сред които концепциите на Маккензи и Купър, теориите на Кукси и Суонсън, професорите Гакъл и Дженовора Уилямс, според които пеенето по време на мутацията не бива да бъде спирано. Българската вокална школа препоръчва да се прекрати вокалната работа в периода на мутацията. *„Това мнение се поддържа доста дълго във вокалното пространство до откриването на първите поп и джаз паралелки след 2000 година. Това налага промяна в подхода в обучението по пеене и в частност към мутиращите гласове. Но такава написана методика, специализирана за точно този определен момент на промяна в гласа на подрастващите в българската вокална педагогика, липсва.“* (стр. 15, пак там) Цитиран е дисертационният труд на проф. д-р Весела Гелева от 2004 година, „Специфика и възпитание на певческия глас в детска и юношеска възраст и някои проблеми на приложението му в хоровия колектив“, в който е анализирана спецификата на гласа през мутационния период. Докторантката подчертава, че в соловото пеене е необходима индивидуална работа с всеки ученик, особено по време на мутацията. **Втора глава** коментира гласа по време на мутацията. Разгледана е физиологията и анатомията на ларинкса, причините за появата на мутацията, етапите на мутацията на гласовете при момчета и момичета и причини за промяната в техния глас. Доротей Люцканова определя **трета глава** като централна за изследването, тъй като е насочена към практическата работа на вокалния педагог. Тя определя като иновативни предложените от нея подходи при определяне на проблематиката на променящите се гласове. Направен е опит за анализ на двата режима на работа на гласовия апарат – говорен и певчески, тяхната функционалност и различия. Предложени са технически

упражнения от личната практика на изследователката, изведени спрямо необходимостта при разрешаването на различни вокални проблеми. **Четвърта глава** е свързана с иновативни подходи, прилагани в педагогическата вокална практика за изграждане на основни вокални навици, основани на изследвания върху работата на мозъка и теорията за множеството интелигентности на Хауърд Гарднър. Тук са коментирани основните певчески навици, които трябва да се формират по време на мутация, организацията и структурата на учебния час и личният подход на докторантката при изграждане на певческите навици и музикалността у певеца. **Заклучението** акцентира върху основните правила за опазване и профилактика на детския глас и обобщава и систематизира опита на изследователката върху темата за променящите се гласове по време на мутация.

5. Оценка на дисертационния труд–познаване на проблема, съдържание и структура по утвърдените норми, достоверност на материала, аналитичен подход и изведени резултати

Темата на дисертационния труд не е разработвана по този начин, въпреки че проблемите, пряко свързани с мутирация глас вълнуват много изследователи. Дългогодишните изследвания на докторантката върху темата, личните ѝ кореспонденции с вокални педагози от САЩ и Англия, нейната вокална практика и множеството интервюта, взети от нейни колеги, вокални педагози, „...*поставят едно ново начало в българската вокалната педагогика, а именно с темата, че мутирацията глас е развиващ се глас и несъмнено работата с него не трябва да спира.*“ (стр. 5 от автореферат)

Дисертацията прави анализ на специфични вокални техники, подпомагащи дейността на вокалния педагог в този сложен период на работа. Предложените анализи и изводи водят до иновативни методи, които също улесняват съвременното обучение на певеца. Приложенията включват диагностична карта, план за провеждане на урока, дихателни упражнения и споменатите вече интервюта.

Доротея Люцканова извежда следните лични приноси на дисертацията:

1. Мутацията и разгледаните иновативни подходи са научно обосновани и проверени в световната и личната ѝ методическа практика. Изведени са общи параметри и критерии, характерни за променящия се глас, които служат като отправна точка в обучителния процес.

2. Предложени са иновативни походи за разрешаване на вокалната проблематика по време на мутация. Предложено е класифицирането на вокалните проблеми в отделни групи въз основа на физиологичните изменения на ларинкса и прилежащите структури участващи във фонацията.
3. Приносни са щадящият подход и методика в обучителния процес по пеене, като са използвани специфични упражнения свързани с моментното състояние на ларинкса.
4. Интересни са случаите от личната практика на Люцканова, като всеки един от тях има вокално досие.
5. Направената класификация на упражненията в зависимост от тяхното предназначение.

Авторефератът предава коректно характера на научния текст на докторската работа.

Като отчитам приносните научно-приложни качества на дисертационния труд на Доротея Генчева Люцканова **„Съвременни подходи при индивидуална работа с мутиращи гласове**, като отбелязвам и считам за достатъчна активността ѝ – 3 публикации, педагогически постижения и творчески изяви, давам своята положителна оценка и предлагам на уважаемото научното жури да присъди образователната и научна степен **„доктор”** по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство. Поздравявам докторантката и нейния научен ръководител, проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н.

07.11.2023

Пловдив

проф. д-р Тони Шекерджиева-Новак